

Aan

- de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

- de voorzitter van de Vaste Kamercommissie voor Justitie

- de voorzitter van de Vaste Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken

Datum : 20 september 2007
Kenmerk : 414-EL-600.00.07
Betreft : Wijziging Wet op de lijkbezorging (nr. 30 696) en de positie van de gemeentelijk lijkschouwer

Dames en heren,

De wijziging van de Wet op de lijkbezorging is ingegeven door nieuwe inzichten en ontwikkelingen in de kwaliteit van de lijkbezorging. Hierbij willen ondergetekenden een reactie geven op het voorliggende wetsvoorstel, met name over de rol en positie van de gemeentelijk lijkschouwer en diens deskundigheid. Wij hebben namelijk de overtuiging dat in het voorliggend wetsvoorstel voorbij wordt gegaan aan de ontwikkelingen binnen de forensische geneeskunde.

Kernpunt van onze reactie is dat de deskundigheid van de gemeentelijk lijkschouwer geborgd moet zijn door specifieke opleiding en ervaring. Elke Nederlander heeft er naar onze mening recht op dat hij bij een verdenking van niet - natuurlijke dood wordt onderzocht door een gekwalificeerd lijkschouwer.

Van de circa 300 artsen die nu als gemeentelijk lijkschouwer optreden, heeft slechts de helft de opleiding tot forensisch arts, waarvan de uitvoering van de lijkschouw een belangrijk onderdeel uitmaakt, gevolgd. Klachten van behandelend artsen en van justitie over het optreden van de gemeentelijk lijkschouwer zijn in veel gevallen dan ook terecht. Ook wordt niet-natuurlijk overlijden door de gemeentelijk lijkschouwer nu niet altijd

herkend. Vervolgens wordt dan ten onrechte een verklaring van natuurlijk overlijden afgegeven.

De lijkschouw door een gemeentelijk lijkschouwer, die niet is opgeleid als forensisch arts, heeft naar onze mening dan ook vaak geen enkele toegevoegde waarde boven de lijkschouw door de behandelende arts (die meestal ook geen deskundigheid op dit terrein heeft).

De problematiek rond de lijkschouw, die onder meer is beschreven in een rapport van de Inspectie voor de Gezondheidszorg en in rapporten van commissies ingesteld door het ministerie van Justitie, is al vele jaren bekend^{1,2, 3}. De toenmalige ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie hebben in november 2004 in een brief naar de Tweede Kamer aangekondigd deze problematiek in een wetswijziging op te lossen.

Deze brief wekte hoge verwachtingen. In deze brief werd namelijk gesteld dat de noodzaak aanwezig is om nadere eisen te stellen aan de opleiding en deskundigheid van de gemeentelijk lijkschouwer. De komst van een register van gekwalificeerde lijkschouwers werd aangekondigd, evenals een wettelijk bepaling dat alleen artsen die aan de eisen voldoen, mogen worden benoemd als gemeentelijk lijkschouwer.

Voorts stelden de ministers vast dat het van belang is dat de behandelend arts de gemeentelijk lijkschouwer moet inschakelen als hij de doodsoorzaak en het overlijden niet kan verklaren. Het begrip 'onverklaard overlijden' zou in de nieuwe wet worden opgenomen.

In het huidige wetsvoorstel zijn deze goede voornemens echter niet meer terug te vinden. In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel wordt opgemerkt dat, anders dan eerder aangekondigd, er geen directe noodzaak is inhoudelijke bepalingen ten aanzien van de gemeentelijke lijkschouwer op te nemen, gelet op de ontwikkelingen van de laatste jaren op het terrein van de lijkschouw. Deze koerswijziging bevreemdt ons, omdat wetswijzigingen nu juist voortkomen uit ontwikkelingen op een terrein. Bovendien zijn de gebruikte argumenten niet steekhoudend.

Argumenten tegen verankering in de wet

Het eerste argument, dat onderwijs over de lijkschouw nu wordt opgenomen in het basiscurriculum voor medisch studenten, is onterecht. Het onderwijs over de lijkschouw voor medisch studenten heeft niets met de kwaliteit van de lijkschouw door de gemeentelijk lijkschouwer te maken. De gemeentelijk lijkschouwer ziet, als specialist, een selectie van "niet pluïus" gevallen en moet op basis van zijn expertise een besluit nemen of er sprake is van een niet-natuurlijke dood (met alle juridische consequenties van dien) of een natuurlijke dood. Verder moet worden aangetekend dat de meeste universiteiten in het huidige curriculum hooguit een paar uur aan het totaal van de forensische

geneeskunde besteden, en dat het argument voor de zittende gemeentelijke lijkschouwers niet geldt, zodat de kwaliteit tot in lengte van jaren niet geborgd zal zijn.

De tweede reden, die wordt aangevoerd om geen wettelijke eisen te stellen aan de gemeentelijke lijkschouwer is dat de inspectie toezicht houdt op de kwaliteit van de lijkschouw. De inspectie is in deze gehouden aan de wet. Indien de wet geen duidelijkheid biedt kan de inspectie niet handhavend optreden. Overigens heeft de inspectie in 1993¹ het probleem duidelijk omschreven en toen aangedrongen op wetswijziging.

Als derde reden om geen wettelijke eisen aan de lijkschouwer te stellen, wordt de vorig jaar uitgebrachte KNMG-brochure genoemd. De brochure is een nuttige handreiking voor huisartsen, maar deze folder kan naar onze mening nooit de opleiding tot forensisch arts vervangen.

Tot slot wordt in de Memorie van Toelichting melding gemaakt van een zogenaamde 'Samenwerkingsrichtlijn' voor de verschillende disciplines. Deze richtlijn bestaat niet. Vertegenwoordigers van huisartsen, klinisch specialisten en forensisch artsen hebben het plan ervoor afgewezen. Partijen zien een samenwerkingrichtlijn niet als een adequate oplossing voor de bestaande problematiek.

Argumenten voor verankering in de wet

De Memorie van Toelichting vermeldt, ook nu weer, dat de uitvoering van een lijkschouw door een gemeentelijk lijkschouwer vraagt om specifiek geschoolde artsen. Vervolgens wordt gesteld dat de beroepsgroep zelf verantwoordelijk is voor het opleidings- en deskundigheidsniveau. Wij zijn van mening dat de beroepsgroep inderdaad verantwoordelijk is voor het opleidings- en deskundigheidsniveau. Op initiatief van de beroepsgroep is ook een adequate scholingsaanbod tot forensisch arts gerealiseerd. De beroepsgroep kan echter niemand verplichten deze opleiding te volgen, noch gemeenten verbieden lijkschouwers aan te stellen die deze opleiding niet hebben gevolgd.

Vervolgens wordt in de Memorie van Toelichting gesteld dat het Forensisch Medisch Genootschap (FMG) een register bijhoudt van opgeleide artsen. Zo'n register heeft echter nauwelijks betekenis zo lang artsen die optreden als gemeentelijk lijkschouwer niet aan kwaliteitseisen hoeven te voldoen. Daarnaast heeft het register geen wettelijke status.

Onverklaard overlijden

Naast de kwaliteit van de lijkschouw wordt ook het 'onverklaard overlijden' in de wetswijziging niet geregeld. Het is van groot belang dat de behandelend arts kan aangeven dat (vooralsnog) niet is uit te maken of er sprake is van een natuurlijke of een niet-natuurlijke dood. Met andere woorden: dat de aard van het overlijden onverklaard is. De gemeentelijk lijkschouwer kan dan worden ingeschakeld zonder dat de behandelend arts de verdenking of beschuldiging van een niet-natuurlijke dood hoeft uit te spreken.

Uiteraard moet deze lijkschouwer deskundig en dus opgeleid zijn, omdat zijn meerwaarde anders nihil is.

Verantwoordelijkheden Rijk en gemeenten

Vele malen is betoogd, ook door het ministerie van justitie, dat politie en justitie 'hun verantwoordelijkheid moeten nemen' ten aanzien van de lijkschouw. Zolang er geen wettelijke eisen worden gesteld aan de gemeentelijk lijkschouwer, is het nemen van deze verantwoordelijkheid praktisch onmogelijk. Bovendien krijgen politie en justitie in het huidige wetsvoorstel op geen enkele wijze een verantwoordelijkheid toegewezen, noch voor de benoeming van gemeentelijk lijkschouwers, noch voor de financiële afwikkeling.

De gemeenten worden impliciet verantwoordelijk gesteld voor de kwaliteit van de lijkschouw(er). De gemeentelijk lijkschouwer voert zijn werk echter primair uit ten behoeve van politie en justitie. Deze willen immers weten of er sprake is van een niet-natuurlijke dood en eventueel een strafbaar feit. In het wetsvoorstel moeten de gemeenten, nog steeds en onterecht, opdraaien voor deze opsporingstaak. Het ligt voor de hand dat zij daar niet veel geld en energie in steken. Met het huidige wetsvoorstel schuiven de betrokken ministeries elke verantwoordelijkheid ten aanzien van kwaliteitseisen, opleidingsverplichting, betalingsverplichting en registratie van (deskundige) lijkschouwers van zich af.

Door deze vrijblijvendheid blijft de door de ministeries zelf meer dan eens geconstateerde problematiek rond de lijkschouw bestaan. De situatie is des te schrijnender, omdat de consequentie (het bij de lijkschouw niet constateren van een onnatuurlijke dood) in de praktijk met name bij niet opgeleide lijkschouwers nog steeds met regelmaat voorkomt.

Aanbevelingen

Wij dringen er sterk op aan dat alsnog, zoals ook aangekondigd door de beide ministers in hun brief van november 2004, in de wet wordt vastgelegd dat alleen ter zake kundige artsen, die voldoen aan de opleidingseisen zoals vastgesteld door de beroepsvereniging, het Forensisch Medisch Genootschap, benoemd mogen worden tot gemeentelijk lijkschouwer.

Voorts dringen wij er op aan dat in de wet de verantwoordelijkheden van politie en justitie ten aanzien van de gemeentelijke lijkschouw worden vastgelegd. Het verbaast ons dat, terwijl naar aanleiding van de Schiedammer parkmoord een heel verbetertraject voor politie en justitie is ingezet, nagelaten wordt om de kwaliteit van de gemeentelijke lijkschouwer te borgen.

In de huidige Wet op de lijkbezorging speelt de politie geen enkele rol, terwijl de politie in de dagelijkse praktijk van de gemeentelijke lijkschouwer een sleutelrol speelt.

Ook taak en bevoegdheid van het Openbaar Ministerie moet duidelijk omschreven worden ten aanzien van de (gerechtelijke) uitwendige lijkschouw. Onder de huidige omstandigheden bestaat er geen enkele formele band tussen gemeentelijk lijkschouwer en officier van justitie, afgezien van de verplichting van de gemeentelijk lijkschouwer om (het vermoeden van) een niet-natuurlijke dood te melden. De kwaliteit van de uitwendige lijkschouw heeft echter direct consequenties voor het werk van de technische en tactische recherche en indirect voor de resultaten van het Openbaar Ministerie.

Wij zijn graag bereid, indien gewenst, een nadere toelichting te geven.

Mr. E.M. d'Hondt
Voorzitter GGD Nederland

Mr.dr. C. Das
Voorzitter FMG

Drs. V.A.J. Slenter
Voorzitter KAMG

1. Gerechtelijke geneeskunde geschouwd. Inspectie voor de Gezondheidszorg; Den Haag; 1993.
2. Forensisch geneeskunde: een vak apart. Recherche Advies Commissie; Ministerie van Justitie; 1993.
3. Forensische Geneeskunde, een nieuwe praktijk. Werkgroep Forensische Geneeskunde; Ministerie van Justitie; 1999.